

Egy el nem mondott kiállítás- megnyitó vázлата*

FÖLDI PÉTER

Csingiz Ajtmatov *Évszázadnál hosszabb ez a nap* című regényében ír az emlékezetét veszített fiúról, akit anyagiilkossá tesz az, hogy megfosztották saját múltjától. Az értékőrző kötődések kitörése a tudatból egy közösségre vonatkoztatva még rémisztőbb: emlékezetét veszített család, emlékezetét veszített város, emlékezetét veszített nemzedék, nemzet...

Ezzel szemben – és ezért fontos ez a kiállítás – most fordított a helyzet, ugyanis létezik Salgótarjánban, Nógrád megyében egy képzőművészeti nyelven írt szellemi örökség, amit nemhogy kitöröl, de láss csodát, magához ölel a jelenkor, annak is a legfiatalabb nemzedéke. A módszer végetlenül egyszerű: tizenkét művész (festő, grafikus) tizenhét képét lerajzoltatjuk gyerekekkel. A múzeum raktárainak értékei „becsatlakoznak” a salgótarjáni művészeti iskolák (a Hibó Tamás Alapfokú Művészeti Iskola és a Váczi Gyula Alapfokú Művészeti Iskola) szellemi vérkeringésébe. A közösség (a város, a megye...) a gyerekek segítségével újra birtokba veheti ezt a szellemi üzenetet, lefordítva, átértelmezve, aktualizálva a gyermeki lélek tükrében, az eredeti mű viszonylatában.

* A *Múlt és Jövő* című kiállítás 2015. áprilisában rendhagyó módon mutatta be a salgótarjáni Dornyay Béla Múzeum tizenhét képét: a neves művészek alkotásait két, a városhoz kapcsolódó művészeti iskola (a Hibó Tamás A. M. I. és a Váczi Gyula A. M. I.) tanulói saját szempontjaik, elképzeléseik, igényeik szerint különböző képzőművészeti technikákkal dolgozták fel, így a gyermekmunkák, tanulói munkák az eredeti műalkotások mellett szerepeltek a kiállításon. A válogatást K. Peák Ildikó, a Dornyay Béla Múzeum főmuzeológusa, és Földi Péter, Kossuth-díjas festőművész végezte. Földi Péter beszéde a kiállítás megnyitóján technikai okokból nem hangzott el, a szöveget itt közöljük.

Hogy a maga kora értékelt-e az alkotókat, az változó, sokkal inkább történelem már, illetve egyéni sors, sokszor nagyon is drámai sors: Hibó, Szujó, Morgan... de Czinke, Iványi Ödön, Somoskői Ödön is túl korán távoztak. Tudomásunk még van róluk, de üzeneteik intelmeit értjük-e, éljük-e, értékeljük-e önfeláldozásukat?

Erre jön néhány gyerek, sok gyerek, nagyon sok gyerek, és befogadja, magáévá teszi a képi üzeneteket. Minden olvasat (másolat), minden gyermek gazdagítja az értelmezést, mert hozzátesz önmagából is az eredeti műhöz, ami az inspirációt adta, teljesen szubjektívek ezek a reflexiók, és ettől megkérdőjelezhetetlenül hitelesek. Előítéletek nélküli rácsodálkozás, társadalmi, politikai félrevezetettségtől függetlenül ott tündököl a rajzokon a mű csodája, esztétikai, erkölcsi, társadalmi, értékközpontú üzenete, a „tükrök homályától” megvilágosodottan. Ezekkel a képekkel soha eddig ilyen mélyen, ennyi empátiával, átéléssel nem foglalkozott senki. Ez nem művészettörténeti mérlegelés, besorolás a stiláris rendszerekbe, hanem mámoros műélvezet, egyéni, összességében közösségi tanulságokkal.

A *Végjáték* című sci-fi-ben a gyermeki stratégia legyőzi a konvenciót, egy felnőttek által manipulált fajpusztító háborúban. Itt most szó sincs háborúról, fajpusztításról, ha van manipuláció, az szellem-mentő, a teremtő szellem, az emberi teremtőerő (az eredeti alkotók által megélt) újraélése. A forma újrafogalmazásával élővé válik a tartalom, az értelmezett vizuális jelek fölerősítik az üzenetet, a spontán esetlegességek pedig lebontják a képi nyelv távolságtartó korlátait, egy mindenki által érthető nyelven – a gyermekrajz nyelvén – szólnak. A szülő, a nagyszülő érti a gyermekrajz

nyelvét, ha már „beszélni” nem is tudja, és így „győznek” a gyerekek, mert megrázó, megrendítő erővel szembesítenek egy igencsak összetett történelmi korszak „szellemi napvilágával”, a súlyosan történeti, társadalmi üzenetek máig érvényes igazságával.

Balázs János mélyen intellektuális, varázslatos világa szinte szárnyakat kap a gyermeki képzelet által. Bölcs *Baglyainak* tobzódó színészsége, *Őslényének* misztikus sejtelmessége visszaigazolja megítélésének egyetemes értékeit, nemcsak megyei, de országos és európai párhuzamok mentén is. Természetközeli létfilozófiája világviszonylatban teszi megkerülhetetlenné festészetét.

Hegedűs Morgan alkotása (*Születések*) az egyéni sors tragédiáját társadalmi drámává növesztve szembesít a létezés küzdelmeivel, és ehhez képest szelídíti a gyermek élhetővé a születés jövőt ígérő lehetőségét, a szín líraiságával. (Formaképzésének természetközelsége, léttörvényeket kutató kozmikus mámore erős szálakkal köti Balázs Jánoshoz.)

Jánossy *Karneválja* az álruha mögé rejtett személyes lét, az érzés mélységével, a gesztus expressziójával. És amit a gyerek hangsúlyoz, leképez: az egymásra találás őszinte érintését nem fedi, fedheti el semmilyen álca.

Oláh Jolán tekinteteinek fájdalma folytatódik a gyermekrajzok tekintetében, de már az ő együttérző fájdalmaikkal átítatva. (Ha Kovács Bodor Sándor újraforgatná kivételes empátiával készült portréfilmjét, amelyben percekig csak Jolán festett tekinteteivel szembesülhetünk, most felfűzhetné a sorozatra a gyermeki tekintetek stilizált, mégis megrázó üzenetét.)

Farkas András *Kucsmás parasztfefe* a földműves sors pszichés belső tartalmát kutatja. A talán leggazdagabb gyermekrajz-sorozat mórliczi léptékű, „szálkásan” romantikamentes jellemváltozatokkal támasztja mindezt alá.

Iványi Ödön atmoszférikus természeti lírája a csikók viháncoló mozdulataiban olvasható vissza a gyermekrajzokon.

Lóránt János madáchi léptékben fogalmazott gondolatisága korszakos mű. A feszített ívek szikár eszköztelenségét ellenpontoszó marionett-ördög elevenségét érezzük figyelmeztetőnek a gyerekek munkáiban.

Somoskői Ödön rusztikusan fölépített *Piac*-ritmusát a montázs – ami róla készült – tette monumentálissá (pannószerűvé), az alkotó egy meg nem valósult belső vágyát váltva valóra.

Hibó Tamás fuldoklója (*Tempó*), és ahogyan a gyerekek az arc arányainak növelésével egyre koncentráltabban fókuszálnak a kifejezés tartalmára. *Gulliverje* a szellem gúzsba kötöttségét láttatja. „Holnap a szellem napvilágát roppantják rád a hétszer gyávák”, írja Utassy. Mennyire a korszellem egylényegűségét érezhetjük! Tudtuk? Tudjuk? Már megint tudjuk? A gyerekek által életre keltett dombormű drótkötelei húsbavágóan teszik tapinthatóvá a máig érvényes, érzékelhetően aktuális üzenetet.

Szujó Zoltán a delíriumos látomás háta mögé bújtatott iszonyata:

az *Őspatkány* József Attilát idéző látomás (akkor mindez csak így volt kimondható), és a gyerek mindezt kiszűri, kihangosítja.

Czinke Ferenc politikamentes lírája rebbenő költőiséggel szól. Színvilágának gyerekek általi továbbgondolása festői távlatokat is nyit.

A szerelem mámorában született új élet lehetőségét a salgói vár tövében Mustó János képe idézi, legyen ez most már a rajzoló gyerekek jövője.

Ezt a kiállítást gyerekek csinálták, üzeneteik azonban nekünk, felnőtteknek szólnak, a kortársaknak, akik felületesen vagy meg nem értéssel fogadták akkor a képeket. És az utódoknak, akik még csak most szembesülnek a művek üzenetével. A gyerekek, amit egyszer lerajzoltak, nem felejtik, őket nem kell félteni, ők bizonyosan őrzik majd a képek emlékét.

Kivételes az a szellemi erő, ami ebben a kiállításban koncentrálódik. Salgótarján, Nógrád megye megkérdőjelezhetetlen szellemi öröksége ez a képanyag, és így iránymutató kell hogy legyen. Köszönet az ötletadóknak, a pedagógusoknak, a múzeumnak, az „eredeti” és az „újraalkotóknak” – a gyerekeknek.

Nézzék meg alaposan, vállalva a szembesülést, mert mértékadó.

